

IZ KORESPONDENCIJE ANTUNA RADIĆA Radićeva pisma poljskim etnologima*

Damir Agičić

U rukopisnim odjelima Biblioteke Poljske akademije znanosti, te sveučilišne Jagelonske knjižnice u Krakovu nalazi se nekoliko pisama Antuna Radića s prijelaza iz 19. u 20. stoljeće poljskim znanstvenicima Stanisławu Bronisławu Ciszewskom¹ i Romanu Zawilińskom.²

U njima Radić piše o različitim temama: od posve privatnih stvari do diskusije o etnološkim, jezičnim, novinskim, političkim i drugim pitanjima u Hrvatskoj, te Bosni i Hercegovini. Na nekim mjestima Radić opisuje svoju znanstvenu metodologiju u istraživanju etnoloških pojava, a drugdje pak moli za suradnju u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena*, kojemu je tad bio urednikom.

Pisma Ciszewskom su vrlo srdačna. Radić i Ciszewski su se upoznali još za studija dok je potonji studirao u Zagrebu. Ciszewski je bio upisan kao izvanredni slušač u zimski i ljetni semestar školske godine 1890/91.³ Stanovao je u Kukovićevoj 9, odnosno Prilazu 24. U zimskom je semestru prijavio je slijedeće kolegije i nastavnike:

Oblici hrvatskog jezika 3 sata tjedno, Armin Pavić.

Književnost dubrovačka XVI do XIX vieka 3 sata tjedno, Armin Pavić.

Oblici staroslavenskoga jezika na komparativnoj podlozi, 4 sata tjedno, Tomo Maretić.

U ljetnom semestru Ciszewski je prijavio i slušao slijedeće kolegije i nastavnike:

Historija hrvatske književnosti, 2 sata tjedno, Armin Pavić.

Istoričko-etnografski pregled južnih Slavena od VI. do X. vieka, 3 sata tjedno, Tomo Maretić.

* Zahvaljujem dr. hab. Antoniju Cetnarowiczu na pomoći koju mi je pružio prilikom istraživanja što sam ih proveo u Krakovu.

¹ Stanisław Bronisław Ciszewski, etnolog i sveučilišni profesor (Kražek kod Olkusza, 18.XII.1865 - Varšava, 27.V.1930). Isprva pohađao gimnaziju u Censtohovi. Skolu nije završio nego je postao podljekarnik i putujući po selima počeo pisati etnološke tekstove. Od 1888. kustos u Etnografskom muzeju u Varšavi. Potom studirao u Pragu, Zagrebu, Berlinu i Leipzigu, gdje je 1897. doktorirao tezom *Künstliche Verwandtschaft bei den Südslaven*. Od 1910. do 1912. profesor etnologije na sveučilištu u Lavovu. Dopisni član Poljske akademije znanosti u Krakovu od 1924.

² Roman Zawiliński, slavist i etnolog, gimnazijski profesor (Brzezine, 1855. Krakov, 12.X.1932). Studirao u Krakovu, Pragu i Beču. Posebno se bavio Slovacima, te napisao više članaka i knjiga *Słowacy, ich życie i literatura*. Pokretač i glavni urednik časopisa *Poradnik jezikowy* (1901-1931; s dva kraća prekida). Prevodio s češkog, slovačkog, slovenskog i hrvatskog na poljski.

³ Arhiv Filozofskog fakulteta u Zagrebu; Imenik studentâ Mudroslovnog fakulteta 1890/91. i 1891/92.

Istodobno su na Filozofskom fakultetu studirali Antun Radić kao student V., odnosno VI. semestra, te Stjepan Bosanac⁴, kao student III., odnosno IV. semestra. Slušali su iste kolegije kao i Ciszewski.⁵

Jedno je pismo Radić Ciszevskom napisao na poljskom jeziku kojeg je vjerojatno i naučio od njega. U pismu ima pravopisnih i gramatičkih pogreški, ali ga ovdje donosim neizmijenjeno i bez prijevoda.

PISMA A. RADIĆA S. B. CISZEVSKOM⁶

1.

Varaždin 18.VI.1894.

Szanowny Panie,

Ille raz myślałem, ile raz mówilem z swą żoną: gdzie jest co robi, jak się dzieje - Polaku. Znalismy jednego tylko Polaka i kiedy się upominkowało imie Polak, znaczyło to tego Polaka.

Miesiący i lata piyną, (mówią, poci), uchodzą, i myślałem już: nigdy a nigdy nie usłysze, wieści od niego. Jak przepadł!

Byłem później we Wiedniu. Przyszedł bryftreigier i przyniósł »Wistę«. Oglądam i widzę swoje imie czerwonym ołówkiem odznaczone. Ale ani słoweczka Myślałem, jest to tylko »wdzięczności«, grzeczności, jest to tyko, aby zostac człowiekiem porządnym - Polakiem.

Pisałem Bosancowi⁷ i pytałem się go, jak Wam pisać. Nie wiem ani dzisiaj, jak się stało, że Wam nie pisałem, wszakże każdy raz, kiedy byłem w Zagrzebiu, pytałem go: co pisze Ciszewski? Dobrze poamiętam że długo potem nisł w głowie imie jekegoś niemieckiego poety: był to, Panie, Wasz adresz.

Lata uchodzą. Byłem w Osijeku, w Pożegi, w Varaždinu, jestem nauczycielem dzieci, doktorem, dyrektorem, mam już i żonę, - wszędzie bynajmniej raz pytałem się: gdzie jest, co robi Polak, - i gniewa li się? Nie raz mówiła mnie żona: »Boże (-i smieje się -), jaka razłączka! Wiesz, gdzie jest? »W Berlinie«. - »Dlaczegoż nie piszesz?« Nie odpowiadam. Milczę ja, milczy ona, uglebiliśmy się -prawdopodobnie - w pamiętce. Milcząc odchodzi, milcząc zostaje.

Na 13. t. (ja jestem Antoniusz) przychodzi w pokój z pismami i z księgą. Patrzą, patrzy ona i pyta się »od Polaka, nie prawda?«

Da, od Polaka, odpowiadam biorąc książkę.

Mówilismy zaś o Was. Postanowiłem, że Wam będę pisać. Jutro byłem w Zagrzebiu i gdy się wrócił, powiada mi żona już idąc z wozala, że doma jest pismo do - Polaka.

Panie! Ostatni tydzień Waszego mieszkania w Zagrzebiu -rzućmy w niepo-wrócenie, što je bili, više da ne bude! Niemał rok byliśmy codzień nierozjętny, - mamy co pamiętać.

⁴ Stjepan Bosanac, profesor i jezikoslovac (Bjelova, 15.VIII.1870 -Zagreb, 6.VIII.1949). Studirao slavistiku i klasičnu filologiju u Zagrebu i Beču. Doktorirao u Zagrebu 1894. Gimnazijski profesor, nadzornik za srednje škole u Zemaljskoj vladi Hrvatske i Slavonije, rektor Visoke pedagoške škole u Zagrebu. Autor brojnih pedagoških i filoloških tekstova, te školskih čitanki.

⁵ Arhiv Filozofskog fakulteta u Zagrebu; Imenik studentâ Mudroslovnog fakulteta 1899/91. i 1891/92.

⁶ Biblioteka Polskiej Akademii Nauk, oddz. w Krakowie; Korespondencja S. Ciszewskiego, sign. 2780.

⁷ U ostavštini Ciszewskog (Biblioteka PAN, Krakov, sign. 2780) nalaze se dva pisma Stjepana Bosanca od 8. i 13. lipnja 1894. u kojima on, između ostalog, obavještava Ciszewskog o Antunu Radiću i njegovoj adresi.

Chciałby Wam, Panie, jeszcze dużo pisać, ale jest koniec szk. roka i nie wiem, gdzie mi jest głowa. k temu proszę odnieść (czy to jest po polsku) tak dżuge milczenie.

Raduję się już na Wasze dżuge pismo. Odupuscie, żem małtretował piękny polski język!

Moja Vas žena od srca pozdravlja, a prijateljski Vam stište ruku isti kao i prijie

Vaš iskreni prijatelj A. Radić

2.

Na Visokom 25/IX 1899.

Dragi Stanislave,

Pišem Ti »iz Visokog« (kod Križevaca, z. p. Gornja Reka), no to je samo za ironiju: ja, p. t. dr. Ant. Radić - pa »na visokom«! Ali ostavimo to! Sješać li se ono, kako veli nar. pjesma: »Gdi li bismo, gdi li ostadosmo?«? Tako se i ja pitam: kada sem Ti pisao zadnje pismo? Ne znam već. Zato ne znam, što da Ti pišem o sebi, jer ne znam što sam Ti već pisao.

No, najprije ćemo ono, što je prešno. Stogod više možeš, pošalji za »Zbornik« svojih »drobiazg«⁸ bo wiesz że u nas specjelistów wcale niema, ja sam jestem djabelski specjalista. Pak Ti i onako spadaš u hrvatski (ili, ako hoćeš: hrvatsko-srpski, ili: hrv.-srp.-slav.-dalm.-bos.-herc. etc) u naš folklor. Zar nije tako?

Već je u julu bio gotov IV. 1 svez. »Zbornika«. Kad se vratim u Zagreb poslat ću ti ga.

Zanima Te gospodica Nika? Zar ne, da je lijepa? Čuj Witz! Kako znaš, ona živi »na Grudi« (nom. Gruda fem.). Pomisli sada, ona meni piše i svršava pismo ovako: »Preporučuje Vam se - Na Grudi dne (datum)... Nike Balarin«. Razumiješ? Ona se meni preporučuje na grudi (grud, fem.=piersi)...⁹

Jest, Nikola može biti i žensko ime, ali kao žensko glasi Nike (kao Mare, Jele, analog. prema sele (=sestra), a ovo analog. prema malim životinjama: tele, ždrijebe, pile, prase etc etc), a kao muško glasi Niko. - Toliko o njoj. Poznam ju, dakako, lično. Ali fotografija nije ni sjena Nikina! Jest to tip dubrovačke župke (župka = žena iz župe; župa = dominium, a po tom: provincija (oppositum gradu), dakle župka = seljanka).

Pitaš me, jesam li sabrao mnogo materijala po Bosni i Hercegovini.

Ja sam proputovao po Bos.-Herc. 1) poradi fotografija, 2) poradi informacije. Moj je princip, da samo lakalni »nabljudatelji« mogu potpun i vjeran materijal sabrati, a tuđinac - putnik može sabirati i sabirati samo fragmente. Zato ja nigdje na putu ne bilježim i ne sabirem ništa, - osim općenitih stvari i njenih vrlo interesantnih (da poslije detaljnije uzmognem pitati lokalne sabirače). Ja imam već preko stotinu lokalnih sabirača, koji su već poslali gradu; meni ne preostaje drugo, nego pitati za detaljne stvari, jer nema kraja, u kojem nemam suradnika (moja mreža ide od Skadra-Prizrena-Soluna; i tamo imam ljudi). S fotografijama sam ovaj put nesretan. Uzeo

⁸ U četvrtom svesku *Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena* (1899) tiskan je kratki prilog Ciszewskog »Cudańe« (str. 184-190). Da li je Ciszewski poslao još nešto svojih »sitnica« ne možemo ustanoviti. U *Zborniku* ga više ne nalazimo kao suradnika.

⁹ Nike Balarin-Monopoli, učiteljica i sakupljačica narodnoga blaga (Dubrovnik, 2.VII.1875 - Dubrovnik, 7.IX.1925). Osnovnu i učiteljsku školu završila u Dubrovniku. Isprva učiteljica u Grudi (Konavli), pa u Brgatu, a od 1903. upravitelj Zenske osnovne škole u Dubrovniku. skupljala etnografsku gradu u Konavlima. Suradnik u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena* (1898. i 1901.).

sam mali ručni aparat, pa sve, što sam njim fotografirao, ništa ne valja: nema ni konture! Ne znam, što je. Imat ću s optikom još proces.

A što sam doživio i vidio na svom putu! Meni je moj narod čitav svijet, a Bos.-H. posebni svijet u tom svijetu. Mi svi ne znamo ništa, ili znamo malo. Uzmi samo guslara! Slušao sam ga u Duvnu (Duvno = *D(e)imno = Delminium; sjeverozapadna Hercegovina). Duvno je visoko polje (900 m nad morem), sama pšenica 4-5 sati hoda. To je bio (?) stari Delminium, središte Dalmacije; tu se je na tom polju okrunip prvi kralj hrvatski Tomislav. Tu su sami starosjedioci katolici (katolici su uopće po Bos.-Herc. najstariji stanovnici; pravoslavni su se vazda selili) i »Turci«, po izgovoru ikavci (dite, vira). Taj guslar! Ti njegovi slušaoci! Ta to je za mene fenomen. Njegov »repertoire«, - to je najmanje mais toute la mise-en-scene, l'ensemble de la production. Ja sam samo slušao i gledao.

Možda ću opisati taj svoj put u feljtonu »Obzora«. Možda... (Ad vocem »Obzor«. Nedavno sam napisao u feljtonu »Obz.« kritiku Maretićeve »Gramatike hrv. ili srp. književnoga jezika«. ¹⁰ Rekao je, da je to »razbojnički« napadaj. Sad sam u »Viencu« svršio raspravicu »Hrvatski književni jezik« - refleksije povodom te gramatike Maretićeve. ¹¹ On se sprema na odgovor.)

Ja Ti od akademije imam 600 for. na godinu i ništa više. Ne mogu ovako i ne znam, što će biti sa »Zbornikom« i - sa mnom. Možda ću za urednika polit. lista na Rijeci (Fiume)...

Mi mnogo o Tebi razgovaramo. Žena Te lijepo pozdravlja, a ja Ti prijateljski stištem ruku.

Tvoj iskreni
Ante Radić.

One »drobiazgi« pošalji što prije.

3.

Urednik akad. »Zbornika za nar. život i običaje« Dr. Ant. Radić u Zagrebu

13/11 1899

Pobratime od Varšave Stanko!
Ja sam Tvoju knjigu proučio,
Što me pitaš, pravo da ti kažem:
Danas jeste peti ponedjeljak,
Što Ti pobro po Zagrebu šeće -
Manje šeće, više perom kreće,
Žali pobro visočkog divana,
I na njemu crvenika vina
I Tvoje mi, pobro, libro dode -
Libro pade, a knjiga dopade:
Brža bjehu u Tvog libra krila! -
Baš si libro brzo nakitio,
Po svitu se jesi našetao,
Dok nakupi, što nam libro priča:
Kako leti glavica za glavu
Odrubljena u zelenu travu. -
Odpisujuć pozdravljam Te lipo

¹⁰ Obzor, Zagreb 1899, br. 144, 146, 147 i 148.

¹¹ A. Radić, »Hrvatski književni jezik«, Vienac, Zagreb 1899, str. 456-457, 566-568, 584-585, 599-601, 615-616, 629-631.

(»I u dvoru malo i veliko«,
Skoro sam Ti napisao, pobro!
Al ne žali za »malijem«, pobro
Koga nema - ni kruha ne jede!)

4.

U Zagrebu 14/12 1899
(Jurjevska ul. 28.)

Dragi Stanislave,

Ne znam, jesi li primio moju dopisnicu, koju sam Ti pisao odmah (isti dan), žim sam primio Tvoju posljednju dopisnicu, gdje me pitaš, jesam li već u Zagrebu. Zao bi mi bilo, ako je nisi primio, - jer sam zajašio bosanskoga Pegaza.

S isom dopisnicom sam Ti poslao i III. knjigu »Narodnih pjesama« (Pjesma Muhamedanske). Šteta bi bila, ako se je i to izgubilo, no nadam se, da nije.

Ja sam u poslu, - ali u posve drugačijem, nego što Ti možda misliš. Čuj! Ja moram nješto učiniti za svoju eksistenciju, pa sam došao na misao: da izdajem zabavno-poučni (ne: politički) list (časopis) za seljake. Ali gdje uzeti kapital? Tu mi dodje srećna misao. Sadašnji nadbiskup zagrebački Posilović¹² - to Ti je moj rođjak (njekaki »cousin«, jer je moja pokojna majka rođjena Posilović, rodila se pod istim krovom s Njegovom Preuzvišenošću, Nj. Veličanstva tajnim savjetnikom etc.). Taj gospodin nadbiskup ima ti godišnji dohodak -malenkost od kakvih 300.000 forinti, pa sam ja pomislio, ne bi li mi htio pozajmiti 800-100 for. I zbilja! Reče mi, neka počnem, neka dodjem s računom k njemu, - on će platiti. I eto ti mene vlasnika, izdavača i urednika polumjesečnoga časopisa »Doma«. No cieniu sam tako malenu udario, da mi treba najmanje 3000 prenumeranata, ako hoću da zaslužim - kruh svakidašnji...

Sutra će biti 1. broj »Doma« gotov, a za koji ću dan vidjeti, da li mi se sreća smije. Rozposlat ću 10.000 eksemplara! Možda će što biti. -

Poslao sam Ti i brošuru »Život, t. j. smrt hrv. preporoda?«¹³ Jesi li dobio? Da ti je čitati, kako me psuju mađaroni i dekadenti etc.! No to je epizoda.

U akademiji sam (u odboru, komisiji) čitao referat o svom bosansko-hercegovačkom putovanju. Svi su oduševljeni - strašno oduševljeni. To Ti je barem njekaki melem na ranjeno moje srce.

Hvala za »Vraždu«! Još nisam pročitao, ali sutra već počnjem.

Nisam Ti poslao »Zbornika« IV. 1., jer ću Ti zajedno poslati IV. 1. i 2. U V. 2. bit će njekoliko krasnih slika. Odbor je akademijski zaključio, da se moj referat o Bosni-Herc. ima tiskati, - no ja još danas ne znam, hoće li se doista tiskati.¹⁴ a dugo bih Ti morao pričati, da Ti to razložim.

A sada, dragi Stanislave, ništa nego: Srećan Ti i čestit Božić i još srećnija i čestitija nova godina 1900! Toj se srdačnoj želji pridružuje s pozdravom i moja žena, koja - po staroj navadi -uievk za Te pita.

¹² Josip Juraj Posilović, zagrebački nadbiskup (Ivanić-Grad, 24.IV.1834. -Zagreb, 26.IV.1914). Sveučilišni profesor i prvi dekan Bogoslovnog fakulteta (1874). Za nadbiskupa imenovan 1894. U dobrotvorne svrhe dao preko 3.5 mil. kruna.

¹³ »Život« t. j. smrt hrvatskoga preporoda«, Tisak C. Albrechta, Zagreb 1899.

¹⁴ Izvještaj je tiskan u četvrtom svesku Zbornika (1899), str. 292-324.

Zbilja, sve mislim: hoćemo li se još kada vidjeti? Što Ti misliš? Što misliš, da podjemo zajedno uzduž hrvatske riviere: Split-Dubrovnik-Kotor-Korčula-Pula-Trst-Rieka...?

U ovoj nadi stišćem Ti bratsku ruku
Tvoj stari
Ante.

PISMA A. RADIĆA R. ZAWILIŃSKOM¹⁵

1.

U Visokom 8. rujna 1899.

Dragi prijatelju,

Cijenjeno Vaše pismo od 4. o. mj. primio sam evo na Visokom (z. p. Gornja Rijeka, Via Varaždin - Novi marof), gdje se odmaram poslije svoga putovanje po Bosni i Hercegovini. Sjedim čitav dan u »klijeti« (»klijet« je mala zgrada u vinogradu) i gledam po trsju i slušam »klopotac« (to je sprava za tjeranje ptica, koje jedu grožđe), zato što sam ga svojom rukom načinio. Toliko, da znadete situaciju...

A sada na Vaše želje.

1. Moja rasprava »Hrv. knjiž. jezik« ne će izaći u posebnom otisku (»w odbitce«), bo-bo-jerbo ja nemam novaca.

2. Ja ću danas odmah pisati prof. Pasariću,¹⁶ da Vam pošalje svoju raspravu. On će Vam to drage volje učiniti.

3. (... »abyście nie zapominali o mnie«). Ja sam diista mislio, da ste Vi već posve zaboravili - i to s pravom- nemarnoga Hrvata. Ali nije ni čudo, da sam nemaran. Ne ću Vam ništa razlagati, samo Vas molim, abyście się nie gniewali. »Osnove« ćete dobiti.

Dvije riječi o mom »Knjiž jeziku«. Jeste li u »Obzoru« čitali moju kritiku Maretićeve »Gram. hrv. ili srp. knjiž. jez.«? Ova je kritika (feljtonistička) pobudila »senzaciju«, pa me je urednik »Vienca« (pjesnik Jovan Hranilović)¹⁷ molio, da o tom napišem u »Vienac«. Ali ja nijesam htio 1) pisati dva puta o istoj stvari, 2) nijesam htio u »Vienac« unositi polemike. Zato sam počeo pisati posve drugu stvar s naslovom: »Hrv. knjiž. jez.«. To nije ništa novo. Glavna je misao: Hrvatski je književni jezik star, star barem 400 godina; nije dakle opravdano, nema smisla pisati gramatiku hrv. književnog jezika na osnovu djela Vuka Karadžića. Ovoj su misli dodane njeke principieline, opće poznate, n. pr: da nijedan dijalekt sam po sebi nije već gotov književni jezik; nije dakle opravdano goniti iz knjiž. jezika arhaizme, riječi drugih dijalekata (t. j. leksikon knjiž. jezika ne može biti leksikon kojega dijalekata) i t. d. U ostalom ja ću Vam poslati one brojeve »Vienca«.

U ostalom Vam se preporučujem s poštovanjem

Vaš iskreni

A. Radić.

¹⁵ Biblioteka Jagiellońska Kraków, Korespondencja R. Zawilińskiego sign. 6445 III.

¹⁶ Josip Pasarić, književnik i publicist (Pušća, 31.I.1860 -Zagreb, 7.XII.1937). Studirao u Beču i Zagrebu. Gimnazijski profesor u Zagrebu i Osijeku. Iz političkih razloga prisiljen napustiti profesuru, te se bavio novinarstvom. Pisao književnopovijesne i književnokritične rasprave, kazališne kritike, putopise i dr.

¹⁷ Jovan Hranilović, književnik (Kričke kod Krniša, 18.XII.1855 - Novi Sad, 5.VIII.1924). Grkokatolički župnik na Zumberku i u Bačkoj. Urednik *Obzora* (1898) i *Vienca* (1899-1900). Jedan od najvećih protivnika moderne u hrvatskoj književnosti.

2.

Urednik akad. »Zbornika za nar. život i običaje«
Dr. Ant. Radić u Zagrebu

23/4 1900

Visokocijenjeni Gospodine,
Liepo Vam se zahvaljujem za čestitke k Uzkrsu žaleći, što za sada ne mogu više pisati. Šaljem ujedno »Izvješće« o Bosni i Herc. i »Dom« moleći Vas, da nijedno ne izmakne Vašoj pažnji. Za »Dom« mislim da ne šaljete predplate -Š odličnim poštovanjem
AR.

3.

(Dopisnica s pošt. žigom 15.II.1901.)

Velecijenjeni gospodine i prijatelju,
Liepo Vam zahvaljujem za »Pov. jęz.«. Dobro je, a dalje Vas molim: 1) Možete li mi javiti, gdje je g. Stanisław Ciszewski? Ja sam mu pisao preporučenu dopisnicu u Olkusz (to je njegova stalna adresa), - došla je natrag! - 2) Naručite mi kod koje knjižare Sienkiewiczzew Quo vadis? (ilustr.). - 3) Biste li mi mogli pribaviti onaj broj »Now. Ref.«. u kojem je bilo govora o Hrvatskoj i o »Domu«. U Zgbu kažu, da sam ja ono pisao! (A nieste li možda Vi pisali?)
Mi u Zgbu snujemo »hrv. etnogr. izložbu«, a poslie nje »hrv. etnogr. muzej«. Ako bude štogod od toga, već ćete čuti.
Liepo Vam se preporučuje s poštovanjem Vaš odani
A. Radić

4.

(Pismo sa zaglavljem novina *Dom*, Zgb, 11/5 1901.)

Velecijenjeni Prijatelju,
Ovdje Vam prilažem % potvrdu od zagr. povjerenika »Matice Hrvatske«. Knjige je već poslao, pa ih možda već i imate. -
Da priedjemo na uspomene kongresa slavj. novinara u Pragu! Sve mi se čini, da je blaženi taj kongres nas dvojicu (mene i Vas) - udaljio jednoga od drugoga. Što ćemo! -
Jednu bi veliku prošnju imao na Vas, ako je moguće: Bi li se mogli dobiti svi brojevi svih poljskih novina, koje su pisale o kongresu slavj. novinara. ako ih Vi nemate u svojoj redakc., možda bi se moglo pisati. Ja ću i sam pisati »Gaz. Nar.«, »Dzienn. Polskomu«, »Czasu« i t. d. - ali molim i Vas, da mi pomognete. Ja bi htio sastaviti sve to u jedno kao »Poljski glas o Hrvatima«. Bilo bi to nekoliko feulletona s uvodom i - kritikom. Bilo bi to vrijedno.
Moja Vam se supruga klanja s pozdravom, a ja Vam prijateljski stištem ruku, kao i - prije kongresa, jednako iskreni

Vaš
A. Radić.

5.

Dr. Ante Radić
Zagreb, Akademski trg 4

26/10 1905

Velecijeni prijatelju,

Stid me je, da Vam ne mogu kazati, što Vam nisam do sada odgovorio na Vašu dopisnicu. Ali što ćemo, - ja sam u vječnom jarmu. Kako će to dugo trajati, ja ni sam ne znam.

Što me pitate za »Pokret«, to mi je odgovoriti Vam, da je to list »naprednjaka«, »mladih«, antiklerikalaca i najnovijih oduševljenih prijatelja Magjarima. »Naprednjaci« - to su danas najlući protivnici Hrv. Pučke Seljačke Stranke. Koliko mogu kao protivnik objektivno suditi, držim, da je dosta loše uređivan.

»Obzor« je doduše list staroga dra Mazzure¹⁸ (recte: Macura [nom. Macur]), ali je to u stvari naprednjački list, ili kako je neki dan dobro rekao Jovan Hranilović: Mazurka se pleše i kod »Pokreta« i kod »Obzora«, t. j. Mazzura je gospodar i jednomu i drugomu listu. Kolio ja znam, to bi bilo istina samo u početku, kad je »Pokr.« počeo izlaziti. Danas su drugi razlozi, što se kod oba lista pleše mazurka (samo kod :«Pokreta« bržim tempom..) i to ovi: Glavni urednik »Obzora« (dr. Cihlar)¹⁹ bio je naprednjak, a glavni suradnik »Obzora« (M. Marjanović)²⁰ također je naprednjak i bivši suradnik »Nov. Lista«. Po svojim nazorima je dakle redakcija »Obzora« filijala »Pokretova«, pa tima nazorima daje u »Obz.« izražaja, - koliko to dopuštaju »stari«, koji su u ostalom također liberali.

Ja sam odmah, čim sam dobio Vaše pismo, odredio, da Vam se šalje »Hrv. Narod«. Dobivate li ga? Bismo li mi mogli - po Vama - dobiti u zamjenu »N. Ref.«? Ako to može biti, molim (na »Hrv. Narod«).

Toliko za sada. ako čitate novine, znate, kako nas (Seljačku Stranku, osobito »braću Radiće«) napadaju. Kako će se ta kampanja svršiti, Bog zna.

Molim izručite moj rukoljub milostivoj gospodji, a pozdrav svojim malim. Vama, cijenjeni i dragi prijatelju, prijateljski stište ruku

Vaš iskreni
A. Radić

¹⁸ Šime Mazzura, političar i publicist (Tijesno na Murteru, 31.X.1840 -Zagreb, 14.XII.1918.). Isprva novinar lista *Il Nazionale* u Zadru, a potom zagrebačkog *Pozora*, odnosno *Obzora*, kojeg je dugo uređivao i svojim uvodnicima davao usmjerenje radu Neodvisne narodne stranke.

¹⁹ Milutin Cihlar Nehajev, književnik i publicist (Senj, 25.XI.1880 -Zagreb, 7.IV.1931). Studirao kemiju u Beču i doktorirao 1903. Urednik *Obzora* 1905-1906.

²⁰ Milan Marjanović, književnik i publicist (Kastav, 12.V.1879 - Zagreb, 21.XII.1955). Nakon isključenja s karlovačke gimnazije pohađao dvogodišnji trgovački tečaj u Pragu (1898-99). Suradivao i uređivao brojne hrvatske novine na početku XX. stoljeća.

UDK 949.75

ISSN 0353-295X

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

R A D O V I

27

U SPOMEN
JOSIPU LUČIĆU

UDK 949.75

ISSN 0353-295X

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

R A D O V I

27

Z A G R E B

1994.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI KOLEGIJ:

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

IZVRŠNI UREDNIK:

Mario STRECHA

PRIPREMA ZA TISAK:

Hrvoje STANČIĆ

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Krčka ul. 1

Časopis izlazi jednom godišnje.

Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu fizičku i tehničku kulturu R Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije R Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.